

Daniel DUDA

Akademia Marynarki Wojennej

FUNKCJONOWANIE BIURA HYDROGRAFICZNEGO MARYNARKI WOJENNEJ W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM

(W oparciu o S. M. Piaskowski – Kroniki Polskiej Marynarki Wojennej 1918-1939 t. 1)

Niemal natychmiast po wejściu w życie postanowień traktatu wersalskiego, tj. dnia 10 stycznia 1920 roku, Polska zaczęła przejmować Pomorze z przyznanym jej odcinkiem brzegu, rozciągającym się od ujścia rzeki Piaśnicy do Kamiennego Potoku, liczącym niewiele ponad 74 km (łącznie z półwyspem Helskim to około 140 km). Polska objęła w posiadanie przyznany jej odcinek wybrzeża historycznym pięknym aktem Zaślubin z Bałtykiem, czego dokonał, w imieniu Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego, generał Józef Haller. Z faktem przejścia przez Polskę Wybrzeża łączą się także początki Polskiej Służby Hydrograficznej; stała się ona również jednym z pierwszych elementów tworzącej się administracji morskiej i Marynarki Wojennej.

1. POWOŁANIE POLSKIEJ SŁUŻBY HYDROGRAFICZNEJ

Jeszcze generał Haller nie zdołał wrzucić w wody Zatoki Puckiej w dniu 10 lutego 1920 roku złotego pierścienia, a już w trakcie opracowywania postanowień traktatu wersalskiego przedstawiciel pokonanych Niemiec – Erzberger dowodził, że traktat przyznający Polsce prawo do zaledwie skrawka niezagospodarowanego wybrzeża, z maleńkim rybackim portem Puckiem, nie ma wartości prawnej.

Wspomina admirał Józef Unrug: *„Przyznany Polsce dostęp do morza przedstawiał się żałośnie. Być może mężom stanu, obradującym wówczas w Wersalu nad granicami morskimi Rzeczypospolitej, wydawało się korzystnym dla strony polskiej związanie w postaci „wolnego miasta” – Gdańska ujścia Wisły z polskim obszarem gospodarczym. Niestety, nie chcąc krzywdzić Niemców ani uczuć nacjonalistycznie – pruskich gdańszczan, postanowili utworzyć obszar wolnego miasta, niezależnego od Polski, pod opieką Ligi Narodów. W rezultacie Rzeczpospolita Polska do raz drugi w swej historii stanęła w obliczu monopolu suwerennego Gdańska, krepującego swobodny rozwój jej polityki morskiej jak i bezpieczeństwa jej granic. Reszta kaszubskiego wybrzeża, od Żarnowieckiego Jeziora do Helu, wraz z brzegami Zatoki Puckiej, była bezwartościowa z punktu widzenia morskiej żeglugi. Poza dwoma małymi portami rybackimi w Pucku i na Helu, nie było tam niczego. Przy takim stanie rzeczy władze marynarki wojennej zmuszone były obrać Puck, jako tymczasową bazę dla mającej powstać floty morskiej, nawiązując w ten sposób, chcąc nie*

chcąc, do szacownych tradycji sprzed czterech wieków. Nie było jednak wyboru, a powołanie do życia obrony morskiej nie mogło czekać na wybudowanie pełnowartościowego portu”. (J. Unrug, *Jak powstała Polska flota wojenna*. Nasze Sygnały nr 4/1959).

Wielu specjalistów od „niemieckich praw na wschodzie” rozpoczęło kampanię mającą na celu wmówienie zwycięskim aliantom, że Polacy nie tylko nie dorosli do tego, aby mieć granicę morską, lecz nie potrafią także zabezpieczyć szlaków żeglugowych wiodących wzdłuż wybrzeża do i przez Zatokę Gdańską.

Oczywiście służby hydrograficznej nie mieliśmy, tak jak nie mieliśmy swojej floty wojennej. Był nawet taki moment, że w czasie rozmów ustalających zasady przejmowania przez Polskę terenów odzyskanych, zdecydowano się na tymczasowe pozostawienie służby hydrograficznej polskiego wybrzeża w rękach niemieckich. Szef Departamentu Spraw Morskich kontradmirał Kazimierz Porębski, złożył raport przekazany Ministrowi Spraw Wojskowych, w którym domagał się unieważnienia takiej umowy, podpisanej w dniu 25 listopada 1919 roku. Admirał określił ją jako niebezpieczne naruszenie suwerenności polskiej poprzez dobrowolne powierzenie na wybrzeżu polskim zarządu nad służbą hydrograficzną Niemcom; uznał to jako fakt godzący w morskie, wojskowe i polityczne bezpieczeństwo Polski. Minister Spraw Wojskowych przyznał rację admirałowi. Umowa została wycofana.

Młoda „Polska Admiralicja” musiała wziąć na polskie barki i to w trybie szybkim, odpowiedzialność za zabezpieczenie nawigacyjne polskich odzyskanych obszarów morskich i przybrzeżnych, jak również uruchomić i utrzymać wszelkie lądowe znaki nawigacyjne, ostrzegawcze i alarmowe. Aby zapewnić funkcjonowanie służby hydrograficznej, należało, z chwilą uzyskania dostępu do morza, mieć odpowiednią jednostkę hydrograficzną. Zapadła decyzja jej zakupu. W związku z tym do Gdańska wydelegowany został w grudniu 1919 roku kapitan marynarki Józef Unrug, dla odbioru urządzeń hydrograficznych oraz zakupienia odpowiedniego dla tej służby statku. Tak po wielu latach wspomina ten moment wiceadmirał Józef Unrug w ciekawym artykule *„Jak powstała Polska Marynarka Wojenna – 1918-1939: „Z końcem roku zostałem wysłany do Gdańska, celem przejęcia obiektów nawigacyjnych wybrzeża morskiego. Gdańsk jeszcze był miastem pruskim, nad interesami Polski czuwała Delegatura Rządu Polskiego z panem Mieczysławem Jałowieckim na czele. Jednym z moich zadań było nabycie statku dla służby hydrograficznej. Po dłuższym szukaniu znalazł się stosowny obiekt, mały parowiec dwuśrubowy, ongiś służący dla przewozu pasażerów do kąpielisk niemieckich na brzegach Morza Północnego. Z tej przyczyny był płaskodenny, co było dla nas ważne, z uwagi na trudno dostępną płytką Zatokę Pucką – miał on około 200 ton wyporności, był już niemłody, sfatygowany przebytą służbą wojenną. Mimo to, po remoncie i przystosowaniu go do naszych potrzeb, służył jeszcze długie lata pod nazwą ORP „Pomorzanin”, jako okręt hydrograficzny naszej floty. Był to pierwszy okręt morski, na którym wiosną 1920 roku*

podniesiono banderę wojenną Rzeczypospolitej. Nawiasem mówiąc stałem się wtedy – po raz pierwszy i pewnie ostatni – prawnym właścicielem statku, pruski Gdańsk, bowiem nie uznawał rządów polskich, wskutek czego, statek kupić mogłem tylko na własne imię.” (Józef Unrug, Jak powstała... Nasze Sygnały nr 4/ 1959r.)

Przyszły „Pomorzanin” to jednostka zbudowana w niemieckiej stoczni braci Sachsenberg w Rosalu nad Elbą w 1893 roku. Pierwsza nazwa jednostki to „Deutschland”, w chwili zakupu zaś „Wotan”. Statek miał pojemność 186 BRT, długość zaledwie 35,5 m, szerokość 6,3 m i zanurzenie zaledwie 1,5 metra. Rozwijał prędkość 8-9 węzłów. Przebudowę zakupionej jednostki dokonano w gdańskiej stoczni Wojana, a nadzór sprawował mjr marynarki Aleksander Rylke, późniejszy profesor Politechniki Gdańskiej.

Dzień 1 maja 1920 roku to historyczna data dla Marynarki Wojennej, bowiem w tym dniu o godzinie 08.00 na ORP „Pomorzanin”, stojącym wówczas w Gdańsku, podniesiono biało-czerwoną banderę i porporczyk dowódcy okrętu. W trzy dni po uroczystym podniesieniu bandery okręt rozpoczął wykonywać pierwsze zadania. Początkowo załoga tego okrętu składała się z 20 osób w tym jeden 1 oficer, 7 podoficerów i 12 marynarzy. Pierwszym dowódcą ORP „Pomorzanin” został porucznik marynarki Jerzy Rychłowski, a pierwszym kierownikiem maszyn starszy bosman Józef Szłapka.

Kapitan Marynarki Wojennej Józef Unrug z dniem 19 lutego 1920 roku objął kierownictwo Urzędu Hydrograficznego, pierwszej jednostki Polskiej Służby Hydrograficznej na wybrzeżu. Data ta została powszechnie przyjęta w Marynarce Wojennej jako Święto BHMW, jest to również święto całej Polskiej Służby Hydrograficznej. Zgodnie z rozkazem szefa Departamentu Spraw Morskich z dnia 26 maja 1920 roku – z dniem 1 czerwca 1920 roku służba hydrograficzna została przydzielona gospodarczo do Batalionu Morskiego w Pucku. (S. Piaskowski T. 1 s. 29 i 30)

W dniu 28 sierpnia 1920 roku dowództwo Wybrzeża Morskiego, mieszczące się w Pucku, objął pułkownik marynarki Jerzy Świrski. Szefem organizującego się sztabu Dowództwa Wybrzeża Morskiego mianowany został kapitan marynarki Józef Unrug, który funkcję kierownika Urzędu Hydrograficznego z tą samą datą, przekazał kapitanowi marynarki Tadeuszowi Bramańskiemu, nadal pełniącemu obowiązki dowódcy ORP „Pomorzanin”, przy czym zastępcą jego na „Pomorzaninie” wyznaczony został, w charakterze pełniącego obowiązki, chorąży marynarki Julian Laskowski. Kapitan marynarki Tadeusz Bramański, komendant ORP „Pomorzanin”, przejął szefostwo Urzędu Hydrograficznego z dniem 10.01.1922 r. W tym samym dniu chor. mar. Julian Laskowski został p.o. d-cy okrętu. Było to zarządzenie prowizoryczne, ponieważ „Pomorzanin” wkrótce przekazany miał zostać Departamentowi Marynarki Handlowej przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu, z przeznaczeniem na jednostkę hydrograficzna, lecz pod banderą handlową.

2. PODSTAWY FUNKCJONOWANIA BIURA HYDROGRAFICZNEGO MARYNARKI WOJENNEJ

Kapitan marynarki Jerzy Kłossowski po ukończeniu wyższych studiów w Ecole Hydrographique, we Francji, w okresie listopad 1921 do listopada 1922 r., zostaje mianowany szefem Biura Hydrograficznego (z dniem 1 XII 1922 r.). Po objęciu stanowiska Szefa Biura Hydrograficznego kapitan Kłossowski przystąpił natychmiast do organizowania przeszkoleń na mierników oraz przygotowania Statutu Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej, a także rozporządzenia wykonawczego. Oba te dokumenty weszły w życie rozkazem Szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej nr 3 z dnia 14 stycznia 1924 roku.

A. Statut Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej jako tymczasowy do chwili ustalenia organizacji instytucji hydrograficznej Marynarki Wojennej.

Art. 1. Biuro Hydrograficzne Marynarki Wojennej ma na celu czuwać nad bezpieczeństwem żeglugi na wodach terytorialnych oraz umożliwić żeglugę jednostkom pływającym wojenno-morskim przez dostarczenie im niezbędnych map morskich, instrukcji nawigacyjnych oraz instrumentów nawigacyjnych

Art. 2. W szczególności do zadań Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej należy:

- a) organizowanie i prowadzenie pomiarów, obserwacji i badań na morzu i wybrzeżu, mających na celu sporządzenie nowych map morskich oraz instrukcji nawigacji, wzg. poprawienie istniejących starych,*
- b) wydawanie i publikacja map morskich oraz instrukcji nawigacyjnych,*
- c) dostarczanie morskiej sile zbrojnej danych z dziedziny hydrografii i oceanografii, niezbędnych do celów operacyjnych,*
- d) urządzanie, remont i konserwacja pław,*
- e) zaopatrywanie jednostek pływających oraz instytucji Marynarki Wojennej w mapy morskie, instrukcje nawigacyjne oraz instrumenty nawigacyjne,*
- f) przygotowanie i konserwacja zapasów mobilizacyjnych Marynarki Wojennej w dziedzinie map morskich, instrukcji nawigacyjnych oraz instrumentów nawigacyjnych,*
- g) przygotowanie i doskonalenie fachowego personelu,*
- h) prowadzenie wykładów w szkołach wojenno-morskich z dziedziny hydrografii i oceanografii,*
- i) współpraca z naukowymi instytucjami w dziedzinie hydrografii i oceanografii,*
- j) współpraca z Ministerstwem Robót Publicznych oraz Wojskowym Instytutem Geograficznym w sprawach triangulacji (pisownia oryginalna) generalnej i niwelacji generalnej w odniesieniu do wybrzeża,*
- k) udział w międzynarodowej pracy hydrograficznej i oceanograficznej oraz komunikowanie się w tych sprawach z zagranicznymi instytucjami hydrograficznymi i oceanograficznymi, jak również z Międzynarodowym Komitetem Hydrograficznym Ligi Narodów,*
- l) reprezentowanie Marynarki Wojennej w sprawach hydrografii i meteorologii nawigacyjnej.*

Art. 3. Biuro Hydrograficzne Marynarki Wojennej jest pod względem organizacyjnym i fachowym centralną instytucją Marynarki Wojennej, znajdująca się pod bezpośrednim zwierzchnictwem Szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej.

Art. 4. Biuro Hydrograficzne Marynarki Wojennej pozostaje tymczasowo na terytorium Dowództwa Floty, podlegając D-cy Floty pod względem dyscypliny ogólnej i spraw lokalnych.

Art. 5. Do chwili wydzielenia z Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej do dyspozycji lokalnych władz wojenno-morskich na wybrzeżu organu wykonawczego w postaci „Depo Hydrograficzno-Instrumentalnego na Wybrzeżu”. D-cy Floty przysługuje prawo osobistego rozkazodawstwa w stosunku do Szefa tego Biura w sprawach zaopatrywania Floty w mapy morskie, instrukcje nawigacyjne oraz instrumenty nawigacyjne, jak również w sprawach doraźnych robót hydrograficznych, dyktowanych nagłymi potrzebami Floty.

Art. 6. Na czele Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej stoi Szef tego Biura – oficer marynarki, posiadający fachowe przygotowanie. Jest on samodzielnym fachowym kierownikiem Biura odpowiedzialnym przed szefem Kierownictwa Marynarki Wojennej za całokształt służby w Biurze, za należyte fachowe wyszkolenie personelu oraz za zgodną z przepisami gospodarkę i administrację.

Art. 7. Do specjalnych obowiązków Szefa Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej należą:

- a) opracowanie planów programowych robót terenowych i nadzór nad wykonaniem tych robót po zatwierdzeniu planów przez Szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej,*
- b) opracowanie zasadniczego planu zaopatrzenia Marynarki Wojennej w mapy morskie, instrukcje nawigacyjne oraz instrumenty nawigacyjne tak na czas pokoju jak i wojny, jak również zrealizowanie powyższego planu po zatwierdzeniu go przez Szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej,*
- c) kierowanie fachowym wyszkoleniem personelu,*
- d) operowanie budżetem Biura zgodnie z ogólnymi przepisami administracyjnymi*

Art. 8. Biuro Hydrograficzne Marynarki Wojennej pozostaje tymczasowo w ramach obecnego etatu. Ewentualnie brakujący w okresie przejściowym personel zostanie przydzielony rozkazem Szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej z zaliczeniem na ogólne etaty Marynarki Wojennej.

Art. 9. Dla wykonania swych fachowych zadań Szef Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej posiada pod swoimi rozkazami Okręt Hydrograficzny, który jest oddzielnie pływającym O.R.P. pełniącym pomocniczą służbę hydrograficzną.

Art. 10. Komendant Okrętu Hydrograficznego zostaje mianowany przez Szefa K.M.W. na wniosek Szefa Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej, któremu pod każdym względem podlega.

B. Rozporządzenie wykonawcze do statutu Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej

Pkt 1. Szef Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej referuje w Kierownictwie Marynarki Wojennej służbowe sprawy osobiście raz na miesiąc.

Pkt 2. Szef Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej przedstawia D-cy Floty do wiadomości całokształt spraw hydrograficznych z punktu widzenia zaopatrzenia Floty w mapy morskie, instrukcje nawigacyjne oraz instrumenty nawigacyjne, jak również z punktu widzenia ogólnego stanu żeglugi.

Pkt 3. Biuro Hydrograficzne Marynarki Wojennej przedkłada meldunki terminowe wprost do Kierownictwa Marynarki Wojennej za wyjątkiem tych meldunków, które z tytułu lokalnej władzy Dowództwa Floty powinny być przedkładane do Dowództwa Floty.

Pkt 4. Biuro Hydrograficzne Marynarki Wojennej posiada prawo używania okrągłej pieczęci z godłem państwowym i napisem „BIURO HYDROGRAFICZNE MARYNARKI WOJENNEJ”. Powyższą pieczęć dostarczy Służba Gospodarcza Marynarki Wojennej.

Pkt 5. Pod względem bieżących czynności administracyjno-gospodarczych Biuro Hydrograficzne Marynarki Wojennej i okręt Hydrograficzny są przydzielone do Komisji Gospodarczej Portu Wojennego Puck.

Pkt 6. Okręt Hydrograficzny jest w stosunku do przynależnej Komisji Gospodarczej oddzielnym pododdziałem. Wszelkie wypłaty pieniężne odbywać się będą na okręcie. W tym celu Komendant Okrętu pobiera zaliczki, z których rozlicza się niezwłocznie po dokonaniu wypłaty.

Pkt 7. Pod względem ewidencyjnym i gospodarczym szeregowi Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej należą do Okrętu Hydrograficznego

Pkt 8. Okręt Hydrograficzny otrzymuje zaopatrzenie techniczne i osprzętu okrętowego, jak również bieżący remont z Komendy Portu Wojennego Puck zgodnie z normami ustalonymi przez Służbę Techniczną Marynarki Wojennej w porozumieniu Szefem Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej.

Szef Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej układa w przepisany terminie projekt preliminarza budżetu na wydatki związane z technicznym utrzymaniem okrętu hydrograficznego, który przekłada do rozpatrzenia i zatwierdzenia Kierownictwu Marynarki Wojennej. Również w powyżej określony sposób Szef Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej układa wykaz robót remontowych dla okrętu hydrograficznego.

Remont Kapitałny i bieżący wykonuje Służba Techniczna Dowództwa Floty w myśl wskazówek Służby Technicznej Kierownictwa Marynarki Wojennej oraz udzielonych przez tą ostatnią kredytów.

Pkt 9. Biuro Hydrograficzne Marynarki Wojennej i Okręt Hydrograficzny są przydzielone pod względem spraw sanitarnych, radio-telegraficznych i administracyjno-kwaterunkowych do odnośnych fachowych resortów Dowództwa Floty.

Pkt 10. Dla przygotowania niezbędnego fachowego personelu pomocniczego Szef Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej organizuje w miarę potrzeby w okresie zimy i wiosny kurs hydrograficzny dla podoficerów oraz starszych marynarzy własnymi środkami i własnym personelem. Kurs powyższy dzieli się na część teoretyczną i część praktyczną. Po ukończeniu każdej części odbywa się egzamin przed Komisją wyznaczoną rozkazem Szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej.

Plan zorganizowania kursu w roku bieżącym, jak również program kursu i warunki przyjęcia przedstawi Szef Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej w terminie do 20 lutego b.r.

Pkt 11. Szefowi Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej polecam przedstawić mi w porządku kolejnym:

- a) generalny plan programowych robót terenowych,*
- b) szczegółowy plan tegorocznych robót terenowych,*
- c) zasadniczy plan zaopatrywania Marynarki Wojennej w mapy morskie, instrukcje nawigacyjne oraz instrumenty nawigacyjne,*

- d) projekt organizacji Służby Hydrograficznej Marynarki Wojennej. (Statut i Etaty),
- e) projekt państwowej ustawy hydrograficzno-morskiej.

Powyższe dwa dokumenty zatwierdził wiceadmirał Kazimierz Porębski, szef Kierownictwa Marynarki Wojennej.

Na wniosek szefa Biura Hydrograficznego kapitana marynarki Jerzego Kłossowskiego zarządono utworzenie kursu mierników morskich. Kurs zorganizowało Biuro Hydrograficzne dla 8 kandydatów, którzy zostali wybrani spośród szeregowych specjalności pokładowej lub sterników sygnalistów. (Rozkaz Nr 16. z 14.III. 1924 r.). W związku z zamierzonym otwarciem kursów mierników ustalono (Rozkazem Nr.17 z 17 III 1924 roku) przy specjalnościach sterników-sygnalistów i pokładowych, podspecjalność „Miernik.” Jerzy Kłossowski był pierwszym organizatorem i jednym z wykładowców na pierwszym kursie mierników przeprowadzonym

w Marynarce Wojennej.

Wobec przeniesienia kapitana dypl. Jerzego Kłossowskiego, szefa Biura Hydrograficznego do Kierownictwa Marynarki Wojennej, dowódcą ORP „Pomorzanin” został z dniem 14 maja 1925 porucznik marynarki Edward Pacewicz, pełniąc nadal funkcję kierownika wydziału instrumentów nawigacyjnych w Depo Hydrograficznym na wybrzeżu.

Na ORP „Pomorzanin” zaokrętowano w dniu 21.V.1925 r. Grupę Pomiarową pracującą nad mapą Nr 1 „Bałtyk. Zatoka Gdańska, część zachodnia z Zatoką Pucką”. Wykonawcami pomiarów był zespół Grupy pod kierownictwem oficerów przybyłych ze Służby Topograficznej WP, poruczników: Kazimierza Śliwerskiego i Artura Reymana, którzy wspólnie opracowali pierwszą polską mapę morską. [J. Kazimierz Sawicki, Kadry s. 546].

Kolejnym etapem reorganizacji było Zarządzenie szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej z dnia 11 VI 1927 roku, według którego Służba Hydrograficzna otrzymała polecenie przekazania wszystkich pław wraz ze sprzętem Urzędowi Marynarki Handlowej w Gdyni, który miał być odtąd odpowiedzialny za cały system oznakowania nawigacyjnego na polskim wybrzeżu.

3. REORGANIZACJA SŁUŻBY HYDROGRAFICZNEJ

Do czasu wprowadzenia nowej organizacji pokojowej Marynarki Wojennej, szef Kierownictwa Marynarki Wojennej ustalił zasady organizacji służby hydrograficznej. Zarządzenie (Dz. Zarz. Szefa KMW nr 1 z 22 stycznia 1931 r. poz. 3) przewiduje rozdzielanie spraw pomiarowych od spraw administracyjnych i zaopatrzenia nawigacyjnego. Instytucją centralną jest Służba Hydrograficzna Kierownictwa Marynarki Wojennej, której organami są:

- 1) Oddział pomiarowy z okrętem hydrograficznym i magazynem nawigacyjnym we Flocie;
- 2) Dział nawigacyjny portu wojennego w Gdyni i w Pińsku dla Flotyli.

Do zakresu działań Służby Hydrograficznej należą: organizacja i planowanie robót pomiarowych na Wybrzeżu. Wydawnictwa kartograficzne, biuletyny i komunikat hydrograficzne, zaopatrzenie materiałowe nawigacyjne okrętów, czuwanie nad bezpieczeństwem żeglugi na polskich wodach terytorialnych, wyszkolenie personelu hydrograficznego szeregowych i oficerów, załatwienie spraw hydrograficznych wynikających ze zobowiązań międzynarodowych.

Oddział pomiarowy wykonuje prace związane z przygotowaniem planów i map. Współpracuje z organizacjami cywilnymi w sprawach bezpieczeństwa żeglugi. Nadzoruje budowę urządzeń nawigacyjnych.

Magazyn nawigacyjny zaopatruje okręty w sprzęt nawigacyjny, instrumenty, mapy i bibliografię, kupuje magazynuje i konserwuje wszelkie pomoce nawigacyjne. Instaluje i sprawdza kompasy okrętowe.

W styczniu 1933 roku ukazała się w druku pierwsza polska locja pt. „*Bałtyk, Zachodnia część Zatoki Gdańskiej, Wybrzeże polskie i M.W. Gdańska*”. Materiały opracował kpt. mar. Ignacy Pogorzelski z Oddziału Pomiarowego w Gdyni. Wydanie drugiej tej publikacji wyszło w 1938 roku.

W Rozkazie szefa KMW Nr 81 z dnia 28.IX.1935 r. podano daty zaokrętowania Oddziału Pomiarowego (hydrograficznego) na okręcie hydrograficznym w kampanii i rezerwie w okresie od 1931 do 1935 r. Dzięki tym informacjom można dokładnie ustalić daty przejścia ze starego „*Pomorzanina*” na przerobiony poniemiecki trałowiec „*Mewa*” (później przemianowany na ORP „*Pomorzanin*”). Oddział Pomiarowy był zaokrętowany na:

ORP „*Pomorzanin*” (pierwszy) od 12.III.1931r. do 10.VI.1932 r.

ORP „*Mewa*” od 11.VI.1932 r. do 20.X.1934 r. (w tym czasie „*Mewa*” była przebudowywana na okręt hydrograficzny).

ORP „*Pomorzanin*” (przywrócona dawna nazwa przerobionej „*Mewie*”) od 20.X.1934 do 11.II.1935 r.

Od 11.II do 1.III Oddział był wyokrętowany. Kampanię ponownie rozpoczęto 1 marca.

Szefowie Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej (lata 1920-1939):

- kapitan marynarki **Józef Unrug** (z dniem 2.IX.1947 awansowany na stopień wiceadmirała ze starszeństwem 2.IX.1946). Funkcję Szefa BHMW pełnił w okresie od 19 lutego 1920 do 28 sierpnia 1920 r.;

Fot. 1. Józef Unrug (tu w mundurze komandora)

- kapitan marynarki **Tadeusz Bramiński**, pierwszy dowódca ORP „*Pomorzanin*”, od 28.08.1920 r. szef BHMW (równocześnie nadal d.o. ORP „*Pomorzanin*”). 10 stycznia 1922 zdał dowodzenie na ORP „*Pomorzanin*” i przeszedł na własną prośbę do dowództwa Floty, (nie chciał przyjąć stanowiska zastępcy Szefa BHMW). Od 1924 był kolejno dowódcą okrętów: ORP *Mewa*, ORP *General Haller*, ORP *Ślązak*, ORP *Warta*. W sierpniu 1926 awansowany do stopnia komandora porucznika I przeniesiony w stan spoczynku. W grudniu tegoż roku przyjęty do „Żegluga Polskiej”, a od stycznia 1927 został pierwszym kapitanem s/s „*Katowice*”. Od 1938 był kierownikiem Wydziału Holowniczo-Ratowniczego „Żegluga Gdańskiej”. Po wybuchu wojny, w październiku 1939 odmówił podpisania volkslisty i został skierowany do opracowania map w Marine Arsenal. W 1942 aresztowany. Więziony na Kamiennej Górze, w Gdyni i Gdańsku, a w lutym 1943 przeniesiony do obozu w Stutthofie jako więzień polityczny, gdzie zmarł w marcu 1943,
- kapitan marynarki **Jerzy Kłossowski**, szef BHMW w okresie od 1.XII.1922 r. do 19 czerwca 1925 r. (jednocześnie pełnił funkcję dowódcy ORP „*Pomorzanin*”,

- porucznik marynarki **Kazimierz Śliwerski** (oficer korpusu Rzeczno-Brzegowego, 1 marca 1922 oficer ordynansowy szefa KMW, dowódca 2 kompanii w III Batalionie Morskim w czasie walk z najazdem bolszewickim w 1920 r.), od dnia 19 czerwca 1925 p.o. Szefa Biura Hydrograficznego. W roku 1928 szef Służby Hydrograficznej. W okresie studiów we Francji (1927/1928) obowiązki szefa Biura Hydrograficznego pełnił kapitan marynarki **Artur Lotar Reyman**,
- kapitan marynarki **Artur Lotar Reyman** (1 stycznia 1935 r. awans na stopień kmdr ppor.); w okresie od 10 stycznia 1933 do września 1939 r. Szef Biura Hydrograficznego MW. W latach 1933 – do 1939 r. oficjalny przedstawiciel Polski w Międzynarodowym Biurze Hydrograficznym w Monaco.
(wg J. Kazimierz Sawicki, Kadry Morskie Rzeczypospolitej t. 2, Gdynia 1966)

Okres wojny przerwał pracę Biura Hydrograficznego Marynarki Wojennej, które we wrześniu 1939 roku ewakuowało się z Warszawy wraz z Kierownictwem Marynarki Wojennej, w którego było składzie.

26 lipca 1945 roku powołane zostaje Biuro Hydrograficzne Marynarki Wojennej, wkrótce przemianowane na Oddział Hydrograficzny Sztabu Głównego Marynarki Wojennej, a szefem Oddziału zostaje kmdr ppor. Karol Zagrodzki, ostatni dowódca ORP „*Pomorzanin*”, później zaś m.in. dyrektor Oddziału Morskiego Państwowego Instytutu Hydrologiczno-Meteorologicznego w Gdyni.

BIBLIOGRAFIA

1. Duda D., Kołaczyński S., *ORP Pomorzanin – pierwszy okręt Rzeczypospolitej*, Przegląd Pucki, 2000.
2. Duda D., *Pierwszy hydrograficzny okręt Rzeczypospolitej – ORP Pomorzanin*, Przegląd Hydrograficzny nr 2, Gdynia 2006.
3. Piaskowski S. M., *Kroniki Polskiej Marynarki Wojennej 1918-1939*, t. 1. Albany, NY 1983.
4. Sawicki J. K., *Kadry Morskie Rzeczypospolitej*, Tom II. Wyższa Szkoła Morska, Gdynia. 1996.